

Etika in znanstveno – tehnološko raziskovanje

Alojz Ihan

Moralnost – sprejemanje odločitev, ki so „pravilne“, čeprav morda neprijetne

- Filozofska morala – konstrukt o doseganju maksimalnega dobrega s stališča posameznika in družbe, kratkoročno in dolgoročno
- Osebna morala – sledenje družbeni moralni normi (moralnemu občutku, čisti vesti), ki obsega izkušnje o moralno dopustnih in moralno spornih dejanjih, kot jih pojmuje določeno okolje oz. socialna skupnost. Moralni občutek pritrjuje tistemu, kar je trenutno moralna norma.

Etika kot zavarovalniška pogodba

- Etika – ubesedena socialna pogodba o dopustnem in nedopustnem ravnanju. Zlasti poklicne skupine, katerih ravnanje izrazito posega prek splošnih moralnih norm, morajo ubesediti okoliščine, kdaj in zakaj so taki posegi upravičeni in do kakšne mere
- Pravniki, zdravniki, politiki, novinarji, vojaki

Vloga prava

- Pravo posameznim dejanjem dodeli natančno poimenovanje in iz tega izpelje ustrezno družbeno odzivanje. Zaradi konsekventnega družbenega odzivanja na ustrezno poimenovana dejanja se cela družba sčasoma nauči enovito razumeti posamezna dejanja. Iz pravne norme nastane etična in moralna norma. To pa je temelj družbenega konsenza – ko velika večina družbenih odnosov poteka mimo sodišč, in kljub temu ne prihaja do resnejših konfliktov.

Etika – investicija, ki prinaša korist

- Etika opisuje norme in pravila, ki jih v družbi morajo upoštevati posamezni subjekti predvsem zato, da bi omogočili sobivanje drugim družbenim subjektom.
- Etične norme od posameznih subjektov navadno zahtevajo določeno investicijo, ki subjektu ne prinaša neposredne koristi; gledano širše pa vsaka etična norma družbi kot celoti prinaša korist;

Kulture strahu in kulture sramu (Lothman)

- Kulture strahu posameznike motivirajo predvsem z represijo. Prevladovanje kulture strahu je značilnejše za manj stabilne, neuravnovešene kulture, ki nimajo dolge tradicije in in zato kulturni obrazci in zahteve še niso tako učinkovito, enopomensko in subtilno oblikovani, da bi prodrli do znotrajpsihičnih, identifikacijskih nivojev posameznikov
- Kulture sramu - vežejo posameznike s subtilnejšimi (moralnimi) vezmi

Paradoks – etika raziskovanja?

- Kultura oblikuje svoje kodekse, tudi etične, na osnovi dolgoletnih (desetletnih, stoletnih) izkušenj, ki jih ima z določenim pojavom. Zato je pravzaprav paradoksalno spraševati se o etičnih dimenzijah raziskovanja, (razen o etičnih pravilih v zvezi z raziskovalno-eksperimentalnimi postopki) kajti to običajno pomeni razpravljanje o etičnih dimenzijah nekaterih novih pojavov.
- Transgenska miš – v čem ogroža naš nagon po samoohranitvi? In zdravilo iz nje? Vloga skeptikov in progresistov.

Inovatorji (umetniki, znanstveniki) imajo defekt samocenzure

- Odgovornost za znanstveni razvoj je v naši kulturi na strani vseh ljudi in njihovega naglega odzivanja na novosti, ne pa le na strani znanstvenikov.
- Nujnost refleksije znanstvenega dela
- Bojazen pred znanostjo je nezaupanje v nas same, nezaupanje v našo lastno človeško naravo, v našo lastno kulturo – je problem umora v nožu ali v morilcu?

Kaj pa je nujen domet etičnega v raziskovanju

- Raziskovalna poštenost
- Raziskovalna etika je neredko v konfliktu s preživetvenimi interesi raziskovalca in njegove ekipe
- Raziskovalna etika ni prijetno debatiranje o dobrih željah, etika je v resnici orodje v sili, rešilni pas, ki ga v lepih razmerah ne potrebujemo, nam pa lahko reši življenje v razmerah, ki si jih sicer nikoli ne bi želeli

Temelj - princip resnicoljubnosti

- poštenost pri sporočanju rezultatov (salama stil)
- objektivnost pri ocenjevanju svojega prispevka in prispevka kolegov (Wakefield)
- pazljivost in kritičnost pri ocenjevanju dejstev in njihovih posledic (Ponzijeva piramida)
- odprtost za ideje in kritike drugih (mreža rezultatov)
- priznavanje intelektualnih dosežkov drugih (brez plagiatorstva)
- delovanje znotraj lastnih kompetenc
- absolutno spoštovanje zakonskih okvirov